

Analýza výchovných stylů v současné rodině

Maria Jakoubková

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Maria Jakoubková**
Osobní číslo: **H14987**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Analýza výchovných stylů v současné rodině**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti stylů výchovy, komunikace v rodině a sociálních charakteristik současné rodiny.

Příprava metodiky empirické části práce.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ, 2001. Psychologie pro učitele. Praha: Portál. ISBN 80-7178-463-X.

DUNOVSKÝ, Jiří, 1986. Dítě a poruchy rodiny. Praha: Avicenum. ISBN 08-040-86.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.

KRAUS, Blahoslav, 2008. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.

MATEJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH, 2002. Krizové situace v rodině očima dítěte. Praha: Grada. ISBN 80-247-0332-7.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

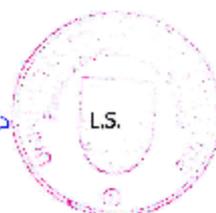
11. ledna 2018

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2018

Ve Zlíně dne 11. ledna 2018

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beni na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- budu na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 10.4.2018

Jakub Babiš

1) Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 42b Zveřejňování závěrečných prací.

2) V rozsáhlé sbírce právních předpisů České republiky, diplomové, bakalářské a magisterské práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků komisí a zveřejněných prostřednictvím databáze bakalářských prací, kterou spravuje Ústav pro veřejnou správu a sociální práci Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zaměřuje na výchovné styly v současné rodině. V teoretické části je popsána charakteristika rodiny, její struktura, funkce a typy, rodinná výchova, výchovné metody a klasifikace vybraných výchovných stylů. Cílem praktické části je zjistit, jestli jsou rozdíly ve výchovných stylech v jednotlivých rodinách u žáků prvního stupně základní školy. Výzkum probíhal ve městě Bystřice pod Hostýnem pomocí dotazníkového šetření.

Klíčová slova: rodina, výchova, výchovné metody, výchovné styly

ABSTRACT

The bachelor thesis focuses on the upbringing styles of the present family. The theoretical part describes characteristics of the family, its structure, functions and types, family upbringing, methods and classification of selected upbringing styles. The aim of the practical part is to find out if there are differences in the upbringing styles in the individual families of primary school pupils. The survey was conducted in the town of Bystřice pod Hostýnem using a questionnaire survey.

Keywords: family, upbringing, upbringing methods, upbringing styles

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Jakobovi Hladíkovi Ph.D. za velmi užitečné odborné vedení, které mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Dále děkuji svým dětem za trpělivost a morální podporu, kterou mi dávaly během celého mého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto

„Chovej se ke svým rodičům tak, aby se k tobě chovaly tvé děti.“

Isokratés

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	12
1.1 CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA RODINY	12
1.2 FUNKCE RODINY	14
1.3 TYPY RODINY	15
2 RODINNÁ VÝCHOVA	17
2.1 VLIVY NA VÝCHOVU DÍTĚTE.....	18
2.2 VÝCHOVNÉ METODY	19
3 VÝCHOVNÉ STYLY	21
3.1 KLASIFIKACE VYBRANÝCH STYLŮ VÝCHOVY	21
3.1.1 Model čtyř výchovných stylů.....	22
3.1.2 Model devíti polí způsobu výchovy podle Čápa.....	23
3.2 NEVHODNÉ VÝCHOVNÉ STYLY	25
3.2.1 Nevhodné styly výchovy dle Langmeiera a Krejčířové	25
3.2.2 Nevhodné styly výchovy dle Řezáče	26
3.3 URČUJÍCÍ FAKTORY STYLŮ VÝCHOVY	27
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
4 REALIZACE VÝZKUMU	31
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	31
4.1.1 Výzkumné otázky.....	31
4.2 CÍL VÝZKUMU	31
4.2.1 Dílčí cíle	31
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	32
4.4 POUŽITÉ METODY PŘI SBĚRU DAT	34
4.5 ZPRACOVÁNÍ DAT.....	34
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH INTERPRETACE	35
5.1 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU	35
5.1.1 Podíl na výchově	35
5.1.2 Způsoby výchovy	36
5.1.3 Odměny a tresty	37
5.1.4 Trávení volného času	39
5.1.5 Modelové situace	39
5.2 SHRNUÍ VÝZKUMU	40
ZÁVĚR	42
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	43
SEZNAM OBRÁZKŮ	46

SEZNAM TABULEK.....	47
SEZNAM PŘÍLOH.....	48

ÚVOD

Téma Analýza výchovných stylů v současné rodině jsem si vybrala z důvodu toho, že oblast výchovy je mi velmi blízká, jak po stránce teoretické, tak i praktické, jelikož jsem matkou čtyř dětí a zároveň i babičkou.

Výchova je velmi náročný proces, na který není žádná příručka o správné výchově. Čerpáme pouze ze svých pozitivních i negativních zkušeností nebo situací ze svého dětství dle svých rodičů. Tyto poznatky na nás působí a zároveň nás ovlivňují ve výchově našich dětí.

Výchovou se zabývá spousta odborníků, jak pedagogů, tak psychologických pracovníků, je napsáno nespočet knih, ale přesto žádná není plnohodnotnou publikací, jak vychovávat. Z tohoto důvodu musí každý rodič najít svou vlastní cestu, o které si myslí, že je ta nejlepší. Výchova a výchovné styly se mění z generace na generaci a odlišnosti jsou i v pojetí u minoritních skupin.

Cílem mé bakalářské práce je analyzovat výchovné styly v současné rodině, skládá se z teoretické a praktické části.

Teoretická část se zabývá pojmy rodina, výchova, výchovné styly a praktická část je tvořena kvantitativním výzkumem pomocí dotazníkového šetření, jehož cílem je zjištění výchovného působení v současné rodině. Obsahem praktické části je charakteristika výzkumného souboru, popis použitých metod včetně způsobu zpracování nasbíraných dat. Vyhodnocené údaje jsou zprostředkovány pomocí grafů a tabulek, které obsahují komentář. V závěru práce jsou uvedeny získané informace.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Jak uvádí Krejzlík (1982, s. 123), rodina je malá společenská skupina, která je založená pokrevním příbuzenstvím nebo manželstvím. Mezi její členy patří muž a žena, rodiče a děti, sourozenci, příbuzní, adoptované osoby a jsou spojeni společným soužitím, vzájemnou morální odpovědností a pomocí.

Podle Možného (1990, s. 93) je rodina stabilizujícím prvkem společnosti, i když se rodina mění. Rodina byla brána jednak obyčejným člověkem jako kotva jistoty, a také badateli jako stálý prvek při zkoumání společenského vývoje. Rodina patří mezi nejdůležitější formu organizace soukromého života. Funkce a formy rodiny záleží na kulturní úrovni společnosti a na společenských vztazích. Rodinný život je popisován jako specifická kombinace psychologických, biologických, morálních, hospodářských, právnických a jiných procesů. Prostřednictvím mladé generace a ovlivňováním vývoje osobnosti členů rodiny působí rodina na společenský život.

Rodina je tedy malou sociální skupinou, která je tvořena jedinci, jež jsou spjati pokrevním příbuzenstvím, manželstvím nebo adopcí. Členové rodiny plní určité sociální role a řídí se ustálenými vzory chování. Rodina tvořila a tvoří základní jednotku všech lidských společností.

1.1 Charakteristika a struktura rodiny

Střelec (1992, s. 74) definuje rodinu následovně: „Rodinou se rozumí zpravidla skupina lidí, která vznikla manželstvím a umožňuje vzájemné soužití mezi oběma manželskými partnery, soužití rodičů a jejich dětí, vztahy mezi příbuznými a také vztahy mezi rodinou a společností.“

Podle Matouška (2003, s. 10) je velmi obtížné vymezit rodinu jako malou primární sociální skupinu. Přestávají platit tradiční kritéria – hlavně tedy není nutnou podmínkou spojení institucionálně manželským zákonným svazkem, přibývají totiž soužití, kdy tato podmínka není naplněna. Tím narůstá počet dětí, které se rodí mimo manželství, ale i tato soužití fungují jako rodina. Rodina znamená i pro dospělé osoby těžko postradatelnou instituci. Mezi přední hodnoty lidského života patří mít stálého partnera a děti. Dospělý si díky rodině rozšiřuje své sociální pole.

Jak uvádí Čáp (1997, s. 271 – 272), nukleární rodinou bývá nazývána rodina, která je tvořená rodiči a dětmi. Rozšířenou rodinu vytváří blízcí příbuzní, prarodiče, strýci, tety a ostatní příbuzní. Vícegenerační rodina je historicky starší. V první polovině 20. století byl typ vícegenerační rodiny běžný i u nás, v některých zemích tento typ stále existuje. Ve 20. století přichází velké změny v rodině např.:

- Opouští se od velké rodiny a přibývá vývoj k malé rodině, kdy společně žijí jen rodiče a děti a jejich počet je nižší než dříve.
- Dochází k opouštění patriarchální rodiny a narůstá vývoj rodin demokratických, partnerských, které jsou založeny na rovnoprávnosti.

Podle Prchala (1988, s. 61) se musíme zamyslet nad složením rodiny, jestli uvažujeme o tom, jak rodina nejlépe plní své výchovné poslání. Jsou známy rodiny s jedním dítětem, s více dětmi, rodiny s oběma rodiči, s jedním rodičem, s nevlastní matkou nebo otcem, s babičkami a dědečky nebo bez nich. Do rodinné struktury se tedy zahrnuje působení otcovské, mateřské, sourozenecké a prarodičovské. Každé takové působení má svůj význam a zvláštnosti. Matce bývá většinou přisuzován největší význam při výchově dětí. Vztah matky s dětmi bývá označován jako prvotní rodinné spojení. Především u dětí nejmladšího věku má role matky velký význam. Matka dává dítěti citové podněty a pečuje o něj. Je velmi důležité jak matka s dítětem jedná, záleží na jejím láskyplném přístupu k dítěti, na jejím klidu a vyrovnanosti, protože dítě se od své matky učí orientaci ve své okolí. Vzájemné citové prožitky mezi matkou a dítětem je spojují natrvalo.

Jak uvádí Střelec (1992, s. 103), nemůžeme podceňovat ani roli otce. V neúplné výchově se nejvíce projevuje jeho absence. Otec by měl být pro dítě vzorem mužnosti, organizačních dovedností a schopností. Úloha otce je poněkud odlišnější od úlohy matky, protože nároky dítěte se postupem času mění. Děti se bez otce až do puberty do určité míry obejdu, zatímco malé děti těžko dokážou žít bez matky. Když děti začínají pronikat do okolního světa, tak přichází na řadu otec.

Podle Kohoutka (1996, s. 154) patří také sourozenci k důležitým výchovným činitelům, jejich vliv je velmi významný. Jedno dítě od druhého se učí a získává cenné zkušenosti, což pro děti znamená každodenní zkoušky v občanském soužití. Kolikrát se dítě naučí více od svých sourozenců než od rodičů. Mezi důležité činitele patří také kontakt s prarodiči, s příbuznými a známými rodiny.

1.2 Funkce rodiny

Jak uvádí Kraus (2008, s. 81), neustále dochází k nárůstu požadavků a nároků na plnění funkcí v rodině. Tento nátlak má za důsledek nedostatečné plnění těchto funkcí. Na druhé straně je pozitivum, že rodinné prostředí se stává více než dříve útočištěm před okoním světem.

Podle Střelce (2005, s. 110 – 111) jsou funkce rodiny chápány jako úkoly, jež rodina plní vůči svým příslušníkům, a také i ve vztahu ke společnosti. Mezi základní funkce řadí:

1. ekonomicko – zabezpečovací,
2. biologicko – reprodukční,
3. emocionálně – ochrannou,
4. výchovně – socializační,
5. odpočinku a regenerace tělesných a duševních sil.

Ad. 1 podle Krause (2008, s. 81 – 82) se jedná o jednu z nejvýznamnějších funkcí rodiny. Rodina se zapojuje do spotřebního i výrobního průmyslu, je brána jako významný prvek v ekonomickém systému státu, chápe se jako samostatná ekonomická jednotka. V současném systému ekonomie dochází k určitým poruchám ekonomické funkce rodiny. Projevuje se hlavně hmotným nedostatkem, který doprovází nezaměstnanost. Jako další důvod můžeme zařadit zvyšování životních nákladů – např. úmrtí člena rodiny, náhlá nemoc nebo narození dítěte.

Ad. 2 Kraus (2008, s. 81) uvádí, že tato funkce je dlouhodobě neměnná, poněvadž její hlavní úkol je plození potomků a vytváření stabilní reprodukční základny.

Ad. 3 Kraus (2008, s. 83) tuto funkci charakterizuje jako nezastupitelnou. To z důvodu toho, že žádná jiná instituce nedokáže vytvořit potřebné citové zázemí, pocit lásky, jistoty a bezpečí než rodina. Bohužel přibývají případy, kdy tato funkce není plněna správně nebo bez velkých obtíží, což má za následek, že narůstá počet deprivovaných nebo dokonce týraných dětí.

Ad. 4 podle Krause (2008, s. 82 - 83) je tato funkce spojena s přizpůsobením se životu a osvojením si základních životních návyků a způsobů chování. U této funkce dochází k přípravě dětí a mladistvých na praktický život. Autor zde také zmiňuje vliv mladší generace na starší, protože dochází k prodlužování doby, kdy vedle sebe žijí až tři generace.

Někdy rodina přesouvá odpovědnost za výchovu na školu a očekává, že profesionální přístup učitelů napraví chyby, kterých se rodiče ve svých výchovných přístupech dopouští.

Ad. 5 jak uvádí Střelec (2005, s. 111 – 112, tato funkce narůstá v důsledku změn ve způsobu života rodiny. Mezi tyto změny patří různé příčiny, například integrace technických prostředků do rodinného života, posun v hodnotových orientacích nebo proměnlivost možností využití volného času.

1.3 Typy rodiny

Pro rodinu můžeme využít různých klasifikačních kritérií, která zohledňují různé její fungování a aspekty její existence. V odborné literatuře se setkáváme s velkou řadou taxonomie rodiny.

Autorka Máchová (1974, s. 16) považuje za základní typy rodiny – rodinu primární, sekundární, orientační a prokreační. Rodina primární bývá označována i jako rodina základní, jádrová či nukleární, sestává se ze společně žijících otce, matky a dětí. Rodina sekundární (rozšířená nebo široká) zahrnuje jednak příslušníky základní rodiny a rovněž také i další příbuzné (prarodiče, tety, strýce, sestřenice, bratrance). Rodina orientační je ta, ve které se jedinec narodil a v níž vyrůstal jako dítě. Rodina prokreační neboli rozmnožující je rodina, kterou jedinec sám zakládá.

Gjuričová a Kubička (2003, s. 89) rozlišují rodiny z hlediska úplnosti na rodinu úplnou, ve které společně s dítětem žijí otec i matka a na rodinu neúplnou, ve které chybí alespoň jeden z rodičů. U rodiny neúplné se jedná z valné části o rodiny matek s dětmi, které můžeme rozdělit do tří skupin:

- osamělé matky – vdovy s dětmi
- osamělé matky s dětmi z rozpadlého vztahu
- záměrné osamělé matky.

Podle Heluse (2004, s. 148) lze rozdělit rodiny dle jejich funkčnosti na rodiny funkční, problémové, dysfunkční a nefunkční. Rodina funkční je vždy schopna vyřešit vyskytující se problémy sama. U problémové rodiny se vyskytují problémy, ale je zde zproblematizováno plnění jejich funkcí, řešením je často rozchod a hledá se vhodný způsob, jak situaci vyřešit, aby tím netrpěly děti. Rodina dysfunkční se vyznačuje dlouhodobým a vážným narušením jejich funkcí. Děti jsou zde vážně ohroženy, poněvadž situace v takové rodině je

velmi špatná. Nefunkční rodina neplní svůj účel vůči dítěti a přímo dítě ohrožuje, nezájem rodičů přerůstá až v nenávistný postoj vůči dítěti.

2 RODINNÁ VÝCHOVA

Výchova je velmi důležitý a náročný proces, na který neexistuje žádný manuál a nedá se ho naučit prostřednictvím žádné výuky.

O výchově nejmenších dětí pojednává od Jana Ámose Komenského Informatorium školy mateřské, je to vůbec první dílo ve světové literatuře, zabývající se výchovou nejmenších dětí. Jeho výchovná teorie se opírá o pozorování dětí, o poznávání jejich tělesného a duševního vývoje. Patří mezi zakladatele dnešní psychologie dítěte.

Průcha (1998, s. 286) charakterizuje výchovu jako „Proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem člověka dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji“. Odlišná pojetí výchovy jsou dle něj ovlivněna jinými sociokulturními podmínkami, také různými výchovnými tradicemi nebo upřednostnění jednotlivých složek výchovy.

Podle Čápa a Mareše (2001, s. 247 – 248) se tradiční výchova chápala jako působení dospělých na děti, ale ve skutečnosti děti působí na dospělé. Výchova je proces, v němž dochází k formování jednak vychovávaných, tak jejich vychovatelů. Při jejich společné činnosti se navzájem ovlivňují a vychovatelé navíc ovlivňují sami sebe svou autoregulací a sebevýchovou. V rodinné výchově vychovatelem je rodič, vychovávaným je jeho dítě. I samotná existence dítěte má velký vliv na rodiče. Děti svými specifickými názory a problémy působí na životní cíle, sebepojetí a zájmy svých rodičů. Děti svými rozmanitými metodami se snaží své rodiče ovlivnit. Výchova je nedílnou součástí života každé rodiny, prolíná se celým vývojem dětí a jejich socializací. Ke změnám dochází nejen u dětí, ale i samotné rodičovství přináší mnohé obraty také u dospělých.

Mertin (2011, s. 60 – 62) uvádí, že různé výchovné postupy rodičů mají společné znaky. Je na každém rodiči, aby si zvolil dle něj ten nejvhodnější výchovný postup pro své dítě. Každý postup má své klady a zápory a je třeba částečně sladit vlastní výchovné očekávání a cíle s výchovnými způsoby. Někdy nastává situace, kdy výchovné přístupy, které prosazujeme, neodpovídají skutečnosti. Dochází k nepřesnému označení svého chování. Často se zaměřuje přísnost za důslednost. Styl výchovy nesouvisí s věkem dítěte, ale také s věkem rodičů, kteří nabývají zkušenosti a mění pohled k různým aspektům života.

Podle Čápa (1997, s. 104) způsob výchovy vyjadřuje znaky výchovného působení vychovatele (rodiče, učitele, případně výchovné instituce). Týká se určitých výchovných situací a směřuje k vystihnutí zásadních znaků výchovy.

Podle Brezinky (1996, s. 17) je uváděno „Ze společenského hlediska je výchova nástrojem k zachování společnosti i její kultury po celé generace, neboť mladé lidi připodobňujeme řádu společnosti ve všeobecném vědění, ve schopnostech, v hodnotových postojích a v přesvědčeních založených na víře, které se od každého očekávají, jako ve zvláštních znalostech a schopnostech, na nichž při spolupráci založené na dělbě práce závisí uchování celku.“.

Podle Matějčka (1986, s. 175 – 181) výchova není žádná vysoká věda, nedramatizuje ani ožehavé problémy, ani vážné momenty v životě rodiny a dítěte, které hledá svou cestu často velmi specifickým způsobem. Výchovu chápe jako příležitost, přesahující náš osobní život. Pro každé dítě je důležité, aby jej rodiče měli rádi a vytvořili mu domov plný jistoty, kde se cítí dobře a má pocit bezpečí. Výchovu tvoří denní program, soustava hodnot, životní styl, zaběhlé rituály, trávení volného času, určitá pravidla, domácí řád. Dítě toto vše nasává všemi smysly, a i když se vydá vlastní cestou a bude mít vlastní řád, stejně své další životní rozhodování a jednání se bude opírat o řád rodného domova. Dále uvádí, že pro každé dítě je důležitá i citová výchova. Je to nevědomé, bezprostřední jednání a chování v každodenním životě. Ve výchově je důležité učit děti prožívat radost a radosti druhých a také obětovat se ve prospěch radosti a uspokojení druhého.

2.1 Vlivy na výchovu dítěte

Podle Mertina (2011, s. 56 – 58) přemýšlíme, když se něco dítěti nedaří, kde se stala ve výchově chyba. Na druhé straně je opačná úvaha, když se dítěti daří dobře, co jsme vykonali dobře. Zamýšlíme se nad chováním a jednáním dítěte, nad chybami, kterých se dopouštíme, abychom u svých dalších dětí, či vnuků ve výchově změnili své nevhodné postupy. Při dosažení pozitivních výsledků měli bychom se držet postupů, které k tomu vedly. Na dítě má velký vliv řada faktorů a okolností. Je velmi těžké porozumět vývoji jednotlivého dítěte, jeho reakcím a projevům na různé události. Dítě je ovlivněno faktory biologickými a faktory prostředí. Faktory dědičné jsou stále neprobádány, takže obracíme pozornost působení vlivů prostředí. Není pochybností, že prostřednictvím genetiky předáváme biologické charakteristiky, některé nemoci a poruchy. Všechno naše chování, jednání je podmíněno geneticky, ač velmi málo, ale současně i prostředím. Vliv dědičnosti a prostředí se mění vývojem jedince.

Podle Jůvy (1994, s. 27) je výchova ovlivňována několika faktory. Výchovný proces je uskutečňován na základě několika podmínek. Dítě žije v nějakém prostředí, které ho nějak ovlivňuje. Jedná se o prostředí rodiny, školy, ale i společnosti. Dítě není jen pasivním subjektem, ale i aktivním činitelem a svým jednáním zpětně působí na své vychovatele. Každý jedinec je výsledek vlivu dědičnosti, prostředí i výchovy. Jejich vzájemným působením vzniká osobnost.

Podle Pelikána (1995, s. 32) každý jedinec je tvořen širším sociokulturním prostředím – makroklima, což je stav společnosti, v němž žije, tak mezoklima (příslušnost k určité společenské vrstvě, národnosti, instituci), jednak nejnižším společenským prostředím (mikroklimatem), kam patří především rodina.

Podle Přadky (1983, s. 69) prostředí je soubor vnějších společenských a přírodních podmínek, které obklopují člověka. Výchovné působení a vliv prostředí tvoří podmínku, která je důležitá a při spolupůsobení se osobnost člověka utváří výchovou jako činností cílevědomou a společensky zaměřenou.

2.2 Výchovné metody

Průcha, Walterová a Mareš (2009, s. 116) definují výchovné metody jako systematické a záměrné způsoby, prostředky a postupy, které směřují k výchovnému cíli. Řadíme zde odměny a tresty, působení příkladem, diskuze, příkazy atd.

Podle Čápa a Mareše (2001, s. 252 – 255) je v rodině nejčastěji používána metoda odměny a trestu. Odměnu definují jako působení rodičů nebo vychovatelů, které je spojeno s určitým jednáním a chováním vychovávaného. Toto působení vyjadřuje kladné společenské hodnocení chování nebo přináší uspokojení potřeb vychovávaného. Naproti tomu trest je definován jako působení rodičů nebo vychovatelů a je spojeno s jednáním či chováním vychovávaného, ale vyjadřuje negativní společenské hodnocení chování nebo omezuje vychovávaného v jeho potřebách. Mezi druhy odměn může patřit dárek, pochvala, projev kladného hodnocení nebo umožnění činnosti, po které dítě touží. Tresty mohou být fyzické, psychické nebo mohou spočívat v zákazu oblíbené činnosti. Ve vyhrocených případech mohou fyzické tresty přejít do tělesného týrání dítěte. Takového jednání se dopouští zejména rodiče s nezralou, agresivní nebo hostilní osobností. Jestliže se ve výchově používá zejména metoda trestu, tak může docházet k nepříznivým následkům, které postihují celou rodinu. Důležitá otázka také je, jak působí metody odměny a trestu na samotné vy-

chovávané. Působení trestů je celkově více problematické než působení odměn. Na to, jak účinkuje trest na dítě lze předvídat velmi obtížně, protože každé dítě reaguje na metodu trestu jiným způsobem. U jednoho dítěte může tato výchovná metoda způsobovat deprese a ztrátu morálního sebehodnocení, ale u druhého dítěte to může vést k nápravě. U metody odměn je důležité, o jaký druh odměny se jedná, dále na přiměřenosti odměny vzhledem k situaci a také na vyspělosti nebo nevyspělosti dítěte. Efektivněji fungují odměny morální nebo emoční, než věcné odměny. Jestliže je dítě nadměrně zahrnováno materiálními odměnami, tak je narušen vývoj dítěte i jeho vztah k dospělým. Dítě si vytváří neadekvátní postoj a návyk, protože plní dané požadavky jen za účelem získání odměny, a tím dochází k podporování vnější motivace.

Jak uvádí Matějček (2007, s. 8), ve výchově došlo k významnému posunu. V roce 1989 byla Spojenými národy přijata Úmluva o právech dítěte, což je významný dokument zavazující jednotlivé země k ochraně dětí před nejrůznějšími způsoby násilí, ubližování, zanedbávání a zneužívání. Naše republika Úmluvu přijala a je tedy zavázána plnit její ustanovení.

Podle Matějčka (2007, s. 31) může trest špatné chování pouze zastavit, ale odměna přímo buduje správné chování. Odměny i tresty řadí mezi výchovné prostředky.

Svobodová a Šmahelová (2007, s. 133 – 134) zmiňují také metody vysvětlování a přesvědčování. Při výchově máme snahu dětem vysvětlovat, co po něm požadujeme a z jakého důvodu. Dítě by mělo pociťovat správnost svého chování a mělo by samo pochopit, proč je náš požadavek důležitý. Další metoda je režim, který umožňuje vypěstování žádoucích návyků tím, že dítě vykonává určitou činnost pravidelně a opakovaně. Na mnohonásobném opakování požadovaného jednání je založena metoda cvičení, jejímž výsledkem je zvyk. Mezi další metody ve výchově patří kontrola a hodnocení. Dítě by snadno sklouzlo do nežádoucího, avšak lákavějšího způsobu chování, kdyby ve výchově chyběla kontrola plnění požadavků. Dozorování však nesmí přerůst, aby se nestalo projevem nedůvěry. Hodnocení bývá kladné nebo záporné a doplňuje kontrolu. Kladné hodnocení znamená pro dítě pocity radosti a snahu, aby znovu takového pocitu dosáhl, oproti tomu záporné hodnocení vyvolává v dítěti pocity zahanbení a lítosti, kterým se snaží v budoucnu vyhýbat. Ve výchovném působení je užíván příklad, a to jiných dětí, dospělých nebo literárních postav. Než pouhá slova působí mnohdy účinněji samotné činy.

3 VÝCHOVNÉ STYLY

Tento pojem je definován ve spoustě publikacích, ale jeho vymezení není zcela jednotné, liší se v závislosti na autorovi. Průcha, Walterová a Mareš (2013, s. 347) uvádí definici „Výchovný styl je souhrn záměrných i spontánních způsobů chování vychovatele k vychovávanému.“. Podle Čápa a Mareše (2001, s. 303) výchovný styl vyjadřuje emoční vztahy mezi dětmi a dospělými, jak spolu komunikují, jak velké mají požadavky na dítě, způsob jejich kladení a kontroly. Styl se projevuje volbou výchovných prostředků a způsobem, jak na ně dítě reaguje. Darlingová a Steinberg (1993, s. 488) vysvětlují tento styl jako souběh postojů k dětem, které jsou jim sdělovány, zároveň vytváří emocionální klima, ve kterém je dítě vychovááno.

Jak uvádí Čáp a Mareš (2001, s. 303) výchovný styl může být nazván jako výchovný způsob. Tento způsob je u každé rodiny individualitou a mohou být rozdíly v závislosti na pohlaví a osobnosti rodiče. Výchovný styl je ovlivněn i dalšími kritérii, především požadavky, které rodiče na dítě kladou a důsledností kontroly v jejich dodržování. Zásadní roli hraje emoční klima, či naladění provázející rodinné soužití. Důležitý faktor je zvolení vhodných výchovných prostředků, díky nimž se provádí korekce chování u dětí a vzbuzují různé reakce.

3.1 Klasifikace vybraných stylů výchovy

Autorka Vágnerová (2005, s. 317) uvádí v rodině výchovné styly – liberální, autoritativní nebo demokratický. Liberální styl výchovy charakterizuje malou mírou požadavků nebo úplně jejich absencí. U tohoto výchovného stylu je dítě prakticky odkázáno na sebe a nedochází ke kontrole plnění rodičovských požadavků. Požadavky dítěte plní vychovatelé s naprostou samozřejmostí. U autoritativního výchovného stylu výchovy je příznačná přehnaná kontrola dítěte ze strany vychovatele. Dítěti není ponechán téměř žádný prostor pro samostatnost, vychovatel zastává pozici tzv. velké autority. Nejsou zde respektována přání a potřeby dítěte. Bez ohledu na to, jaké má dítě schopnosti nebo dovednosti, je na něj kladeno velké množství požadavků. Jako pomyslný průsečík těchto stylů výchovy je demokratický výchovný styl. Tento výchovný styl je postavený na zásadách respektu vychovatelů vůči dětem a naopak. Dítě se přijímá jako svébytný jedinec, názory dítěte jsou brány v úvahu a dítě je aktivně podílející se na rozhodovacím procesu. Požadavky, které jsou

kladeny na dítě, jsou přiměřené jeho dovednostem, schopnostem a věku. Zákazy a tresty jsou kompenzovány možností výběru mezi několika způsoby řešení problému.

3.1.1 Model čtyř výchovných stylů

Jak uvádí Gillernová (2003, s. 2), tento model vychází z dimenze výchovného řízení a dimenze emočního vztahu k dítěti a vyzdvihuje hodnotový systém rodičů. Dimenze řízení se zabývá mírou kontroly požadavků, které jsou kladeny na dítě, stanovuje jejich míru a dále taky ochotu postavit se neposlušným dětem. Dochází zde k oddělení rodičů, kteří kladou vysoké požadavky, jsou nároční a striktně kontrolující od rodičů, kteří nechávají svým dětem volnost, jsou nenároční a nekontrolující. U dimenze emočního vztahu jde o projevy lásky a přijetí dítěte, o citlivost rodičů na požadavky a potřeby dítěte, o vyjadřování názorů dítěte a o podpoře individuality. Tento model rozlišuje rodiče necitlivé, odmítající a zaměřené na sebe nebo rodiče, kteří jsou citliví, akceptující a zaměřené na dítě. Zásluhou kombinací těchto oblastí nám vznikají čtyři typy stylů výchovy:

1. Autoritativní (authoritative)
2. Autoritářský (authoritarian)
3. Shovívavý (permissive)
4. Zanedbávající (uninvolved).

Ad. 1 je spojením náročného výchovného řízení a citlivého emočního vztahu. Klade přiměřené požadavky na dítě dle jeho věku. Stanovuje jasná pravidla a nechává prostor pro diskusi.

Ad. 2 je kombinací náročného výchovného řízení a necitlivého emočního vztahu. Charakterizuje jej kontrola s malou péčí a nízkou vřelostí a kladení vysokých požadavků, využívá hodně nátlakových prostředků.

Ad. 3 je seskupením nenáročného výchovného řízení a citlivého emočního vztahu. Je zde nízká náročnost a kontrola. Rodiče netrvají na dodržování pravidel chování a projevují dítěti mnoho lásky a péče.

Ad. 4 je spojením nenáročného výchovného řízení a necitlivého emočního vztahu. Tento výchovný styl zahrnuje laxní rodiče, kteří jsou citově chladní vůči dítěti a jsou zaměřeni na sebe. Není zde kladena žádná kontrola ani požadavky.

3.1.2 Model devíti polí způsobu výchovy podle Čápa

Tento model výchovných stylů důkladněji charakterizuje vzájemné působení emočního vztahu rodičů k dítěti a jejich výchovného řízení, a to za pomoci dvou protikladných složek v každé dimenzi. Patří zde záporné a kladné složky v dimenzi emočního vztahu a komponenty volnosti a požadavků u dimenze výchovného řízení.

Jak uvádí Čáp (1997, s. 249 - 250), u dimenze řízení se očekávají určité požadavky a nároky na dítě. Dospělý zde určuje, jak a zda budou určené požadavky kontrolovány. Rozlišujeme základní formy výchovného řízení, a to na základě velikosti požadavků a na míře jejich kontroly. Jedná se o řízení:

- Silné – množství úkolů, požadavků, nároků a důsledná kontrola
- Střední – přiměřená míra požadavků a nároků a jejich kontrola
- Slabé – minimum požadavků bez důslednější kontroly
- Rozporné – množství požadavků, chybí příslušná kontrola.

Dimenze emočního vztahu se opírá jednak o to, jak rodiče v různé míře své dítě přijímají, jak mu projevují lásku, kladné citové vztahy, tak i mohou rodiče vykazovat citový odstup nebo odměřenost. Podle toho, jaké převažují projevy, tak vytyčujeme základní formy emočního vztahu. Emoční vztah může být:

- Kladný – převažují projevy kladných komponentů
- Střední – neboli ambivalentní vztah, což znamená relativně vyrovnané projevy kladných a záporných komponentů
- Záporný – převažují projevy záporných komponentů.

Podle Čápa a Mareše (2001, s. 247 – 264) vzájemné kombinace vytváří složka požadavků a volnosti v dimenzi řízení a kladná a záporná komponenta emočního vztahu. Pro každou z 9 kombinací byly objeveny odlišné znaky v rozvoji činností a osobnosti dítěte i dospívajícího. Díky těmto znakům lze obecně popsat určitou formu způsobu výchovy v rodině, tedy charakterizovat jednotlivá pole modelu. Autokratický nebo tradiční výchovný styl vzniká kombinací silného, či středně silného výchovného řízení a záporného emočního vztahu. Liberální výchovný styl je charakterizován kombinací slabého výchovného řízení a záporného emočního vztahu. Při spojení rozporného výchovného řízení se záporným emočním vztahem vzniká pesimální forma výchovy. Znaky slabého i silného řízení jsou přítomny v rozporném výchovném řízení. Výchova laskavá a přitom přísná je založena na

spojitosti silného výchovného řízení a kladného emočního vztahu. Optimální forma výchovy je charakteristická středním výchovným řízením s kladným emočním vztahem, u tohoto typu výchovy je přiměřené řízení a význačné vzájemné porozumění. Laskavá výchova bez požadavků a hranic je kombinací slabého výchovného řízení a kladného emočního vztahu. Kamarádský vztah je vytvářen slabým výchovným řízením s extrémně kladným emočním vztahem, dítě v takovém vztahu dobrovolně dodržuje stanovené normy. Výchova emočně rozporná je tvořena jakoukoliv formou výchovného řízení spolu se záporně kladným emočním vztahem. U tohoto stylu výchovy může být jeden rodič extrémně zavrhuující a na straně druhé rodič, s kterým dítě vytváří koalici.

	Řízení			
Emoční vztah	silné	střední	slabé	rozporné
Záporný	1. výchova autokratická, tradiční, patriarchální		2. liberální výchova s nezájmem o dítě	3. pesimální forma výchovy, rozporné řízení se záporným vztahem
Záporně kladný	9. emočně rozporná výchova, jeden z rodičů zavrhuující, druhý extrémně kladný nebo dítě je s ním v koalici			
Kladný	4. výchova přísná a přitom laskavá	5. optimální forma výchovy se vzájemným porozuměním a přiměřeným řízením	6. laskavá výchova bez požadavků a hranic	7. rozporné řízení, relativně vyvážené kladným emočním vztahem
Extrémně kladný			8. kamarádský vztah, dobrovolné dodržování norem	

Tabulka 1 Model devíti polí způsobu výchovy (Čáp, Mareš, 2001, s. 264)

3.2 Nevhodné výchovné styly

Odborníci se často setkávají s výchovnými styly, které jsou nevhodné a narušují správný vývoj dětí. Procházka a kol. (2014, s. 188) uvádí nepříliš přizpůsobivé styly výchovy. Vymezuje výchovy:

1. Nadměrně starostlivá (hyperprotektivní) výchova
2. Shovívavá liberální výchova
3. Autokratická, rigorózní výchova
4. Autokratická, punitivní výchova
5. Zanedbávající a zavrhuje výchova

Ad. 1 je charakteristická častou kontrolou, odměňováním a malou mírou požadavků

Ad. 2 je zde typická láska a akceptace, malá míra požadavků, nízká kontrola a odměňování

Ad. 3 chybí zde akceptace a empatie, je spojena se skrytým nepřátelstvím vůči dítěti

Ad. 4 je charakteristická častou kontrolou, vysokými požadavky na dítě, trestáním, vysokým stupněm nepřátelství vůči dítěti

Ad. 5 se vyznačuje nízkými požadavky, chladným postojem a vysokou mírou lhostejnosti.

V současné době přibývá nevhodných výchovných stylů, které bohužel mohou mít nepříznivý dopad na vývoj a budoucí život dítěte.

3.2.1 Nevhodné styly výchovy dle Langmeiera a Krejčířové

Jak uvádí Langmeier a Krejčířová (2006, s. 270), existují další typy nevhodných stylů výchovy. Vymezují tyto nesprávné druhy výchovného působení v rodině:

- rozmazlující,
- zavrhuje,
- nadměrně ochraňuje (hyperprotektivní),
- perfekcionistická,
- nedůsledná,
- zanedbávající, týrající, deprivující, zneužívající dítě.

U výchovy rozmazlující rodiče vykazují znaky tzv. opičí lásky a vyhoví všem přáním dítěte. Zavrhuje výchova je typická tím, že rodiče dávají nepřímo nebo otevřeně dítěti najevo pocity odmítání a nesouhlasu. U výchovy hyperprotektivní rodiče brání dítěti získávat do-

vednosti, které jsou pro něj důležité při řešení rizikových situací, myslí si, že tím ho před daným rizikem chrání. U výchovy perfekcionista mají rodiče velmi zaujatou snahu po dokonalosti dítěte, kladou na něj vysoké požadavky, které nemůže dítě vzhledem svým vlastnostem a věku splnit. Výchova nedůsledná je charakteristická, že rodiče jsou buď velmi přísní nebo naopak povoní. U posledního typu, výchovy zanedbávající, rodiče psychicky nebo fyzicky týrají a sociálně jej omezují.

3.2.2 Nevhodné styly výchovy dle Řezáče

Autor Řezáč (1998, s. 200 – 203) rozlišuje 15 kategorií nevhodných stylů výchovy.

- Nejednotný styl – odlišná očekávání ze strany matky i otce, mají různé představy o výchově.
- Proklamativní styl – odlišná deklarace norem a hodnot rodičů.
- Povolný styl – normy i hodnoty jsou proklamovány, ale nejsou prosazovány.
- Nedůsledný styl – vysoké požadavky na dítě, ale cíl výchovy není dotažen do konce.
- Potlačující styl – nenávidný postoj vůči dítěti, kritika dítěte, prosazování trestů.
- Podplácející styl – neadekvátní odměňování dítěte za jeho chování.
- Rozmazlující styl – nepřiměřená citová závislost rodičů na dítěti, rodiče se snaží splnit každé přání dítěte.
- Protekční styl – upřednostňování cíle výchovy před způsobem jeho dosažení, věnována velká pozornost dítěti.
- Skleníkový styl – utváření dítěte ve vztahu k vnitřním normám rodiny, venku dochází k selhávání.
- Moralizující styl – výchova podřízena pravidlům a normám.
- Puntičkářský styl – neustálý dohled nad všemi činnostmi dítěte, výčitky ze strany rodičů.
- Zanedbávající styl – nedostatečně podmětne prostředí, nezám o dítě.
- Úzkostný styl – nepřiměřený strach o dítě.
- Autoritářský styl – prezentace převahy rodiče nad dítětem z pozice rodičovské role.
- Perfekcionista styl – důraz na dokonalost dítěte, navzdory jeho možnostem, předpokladům a přáním.

3.3 Určující faktory stylů výchovy

Jak uvádí Rabušicová a Rabušic (2001, s. 127 -128), způsob výchovného stylu je ovlivněn různými teoriemi, jež se k výchově v rodině vyjadřují a také mnoho postojů a názorů samotných rodičů. V orientační rodině je vytvořený základ, který je následně rozšířen o názory jiných rodin stejné generace. Styl výchovy, který v rodině převládne, je závislý na rodičích a na jejich preferovaných výchovných hodnotách.

Podle Čápa (199, s. 336 – 337) jsou ve způsobu výchovy obsaženy prvky záměrného i bezděčného působení na dítě, dále upevněné techniky a postupy, názory na dítě nebo člověka a výchovu. Tyto prvky mohou být jasně formulovány nebo mohou být i nevysloveny. Výchovný způsob existuje v širších souvislostech filozofických, společenskovedních i pedagogických. Prolíná se s postojem k dítěti, ať už postoj rodičovský nebo kantorský, zároveň se projevuje v pedagogické komunikaci.

Autorka Binarová (2001, s. 35) také rozpracovává vlivy působící na styl výchovy v rodině. Jedná se hlavně o zážitky rodičů, které prožili v dětství, rodinné vztahy, rodičovské postoje k výchově, sourozenecké konstelace, výchovné prostředky a rodinnou komunikaci. Bere v úvahu i další faktory, které se podílí na volbě výchovného stylu, a to inteligenci a vzdělání rodičů, vztahy mezi rodiči, ekonomickou úroveň, úplnost či neúplnost prokreační rodiny, pohlaví dítěte a také, zda bylo dítě chtěné a plánované.

Lacinová a Škrdlíková (2008, s. 27) zmiňují další významné faktory podílející se na volbě výchovného stylu v rodině. Jedná se o osobnost dítěte, jež od narození reaguje na rodičovské požadavky a chování. Dítě poskytuje rodičům zpětnou vazbu, kterou by měli rodiče smysluplně vyhodnocovat a na základě svého zjištění měnit své chování a postoje k dítěti. Podstatnou roli hraje temperament, inteligence či pohlaví rodiče a také vlivy prostředí.

Jak uvádí Čáp a Mareš (2001, s. 313 – 315), na zvolení stylu výchovy se podílí mnoho aspektů vzájemně se prolínajících. Vymezuji pět základních oblastí:

- vlastnosti a zkušenosti vychovávajících,
- vzájemné interakce a vztahy mezi vychovávanými a vychovávajícími,
- zkušenosti a vlastnosti vychovávaných dětí,
- změny a události v podmínkách v nejbližším prostředí dítěte.

Zejména rodiče labilní, nespokojení s rolí rodiče, nezralí, agresivní, s nepřiměřeným sebehodnocením, závislí, pasivní a nesamostatní, volí nepříznivý výchovný styl. Způsob vý-

chovy je do určité míry ovlivněn i dědičností, jedná se o faktory dědičně podmíněné. Důležitá je také vlastní zkušenost rodiče z dětství, v mnoha případech považuje za správnou výchovu takovou, ve které rodič vyrůstal. Tato nápodoba může být nevědomá, bezděčná nebo i záměrná. V případě, že rodič bere výchovu v orientační výchově za špatnou, tak poté se snaží vychovávat jiným způsobem. Tento fakt může vést k velké touze po změně, která se může projevat změnou ve výchovném řízení, a to z extrémně silného k přehnaně liberálnímu. Ale může být také pozitivní, když buduje kladný emoční vztah vůči dítěti a zohledňuje jeho potřeby. Dítě ve výchovném procesu není pasivním objektem, a tím jej také ovlivňuje.

Podle Mertina (2011, s. 61 - 62) někteří rodiče nemění výchovný postup na dítě s ohledem na jeho věk a aplikují pořád stejný. Problém je v tom, že si rodiče neuvědomují, že dítě je téměř dospělé, a uplatňují stejný postup, jako např. když bylo dítě v předškolním nebo mladším školním věku. Styl výchovy v rodině však nemusí být stejný po celý život dítěte. Existuje několik variant způsobů rodičovské výchovy. Jedna z nich je, že rodiče ovlivňují co nejvíce dítě v mladším věku, kdy se dobře formuje, působí na něj do doby, kdy sami uznají, že mají zvolnit a dítěti pouze nabízí různé varianty, není nutné ho přímo vést. Opačem je, že rodiče vše povolují dítěti v předškolním věku, přísnost a požadavky přichází až s nástupem do školy, aby se dítě více učilo povinností. U volby výchovného stylu by měl být aplikovaný přístup přiměřenosti. Dále autor uvádí, že při volbě stylu výchovy hraje roli i věk rodičů. Na jednu stranu myslíme přibývajících roky, na straně druhé také věk, ve kterém se rozhodnou mít děti. Mění své zájmy i postoje k různým oblastem života, což je způsobeno tím, že postupně během života získávají nové zkušenosti.

Čábalová (2011, s. 54) uvádí, že ke zjišťování způsobu výchovného stylu se v rámci pedagogické praxe využívají metody pedagogické diagnostiky, např.:

- pozorování,
- rozhovor,
- projektivní metody,
- dotazníky.

Jak uvádí Braun, Marková a Nováčková (2014, s. 172), rodinnou anamnézou se zabývá školní psycholog, součástí anamnézy je také zjištění stylu výchovy. Zjišťování stylu mu totiž výrazně může pomoci při hledání optimálního řešení problému dítěte.

Fontana (2003, s. 23) zmiňuje, že výzkumy a studium z oblasti výchovných stylů dokazují souvislost mezi způsobem rodičovské péče a chováním, výchovou a prožíváním dítěte.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 REALIZACE VÝZKUMU

Praktická část bakalářské práce se zaměřuje na zjištění výchovných stylů v jednotlivých rodinách u žáků prvního stupně na základní škole v Bystřici pod Hostýnem.

4.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém jsme si stanovili následovně:

„Jaké jsou rozdíly ve výchovných stylech v jednotlivých rodinách rodičů dětí prvního stupně vybrané základní školy?“

Jedná se o analýzu konkrétních výchovných aspektů působících na výchovu dětí ze strany rodičů, coby vychovatelů, ale zároveň i dětí, kteří ovlivňují své rodiče.

Neuvádíme hypotézy, protože se jedná o výzkumný problém popisný neboli deskriptivní.

4.1.1 Výzkumné otázky

Formulovali jsme následující výzkumné otázky:

1. Jaké jsou nejčastěji aplikovány způsoby stylů výchovy v rodinách?
2. Jaký podíl na výchově zastupují partneři a prarodiče?
3. Jakým způsobem tráví nejčastěji rodiče s dětmi volný čas?
4. Jaké jsou nejčastěji používané metody odměn a trestů?

4.2 Cíl výzkumu

Hlavním cílem našeho výzkumu bylo zjistit, jestli jsou rozdíly ve výchovných stylech v jednotlivých rodinách u žáků prvního stupně základní školy.

4.2.1 Dílčí cíle

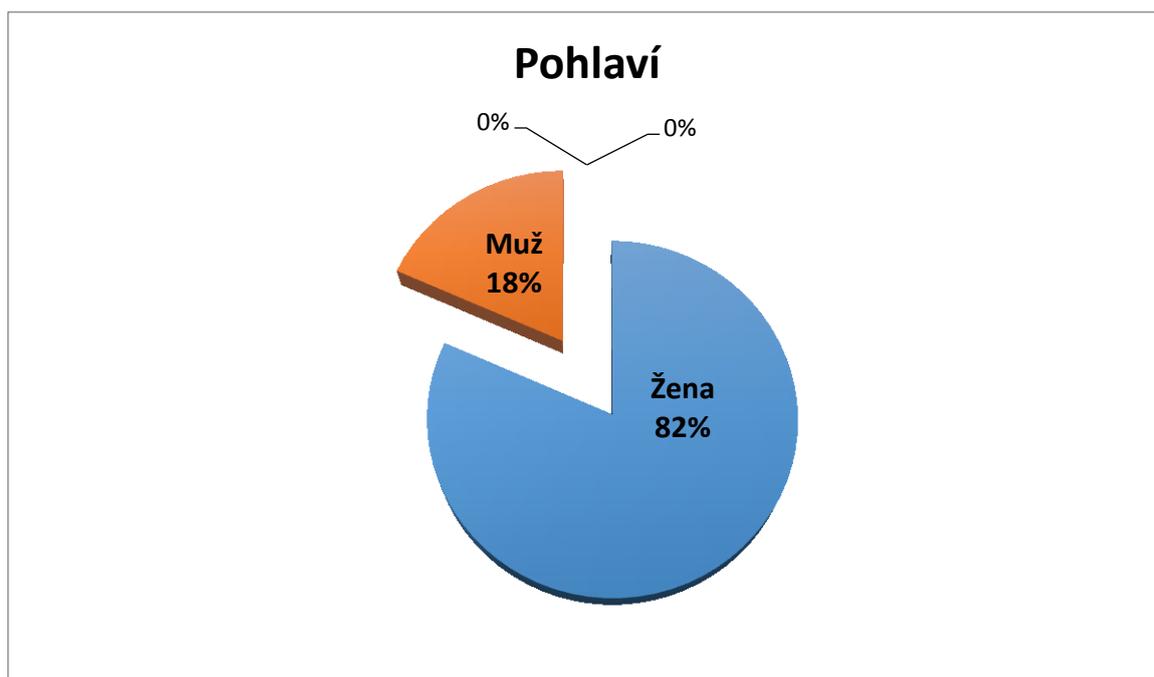
1. Zjistit, jaké jsou odlišnosti ve způsobech stylů výchovy v rodinách u žáků prvního stupně.
2. Zjistit, jaké metody odměn a trestů jsou používány v jednotlivých rodinách.

4.3 Výzkumný soubor

Výzkum jsme uskutečnili u rodičů dětí na prvním stupni Základní školy T. G. Masaryka v Bystřici pod Hostýnem. Výzkumný vzorek byl vybrán záměrně, a to pro rodiče dětí od prvního do pátého ročníku základní školy. Domnívám se, že vstup do první třídy je nejdůležitější mezník v životě dítěte, ale zároveň i náročným obdobím pro jejich rodiče a z tohoto důvodu jsem si pro svůj výzkum zvolila tuto cílovou skupinu. Dalším kritériem pro výběr výzkumného souboru byla ochota rodičů sdílet jejich výchovné postoje.

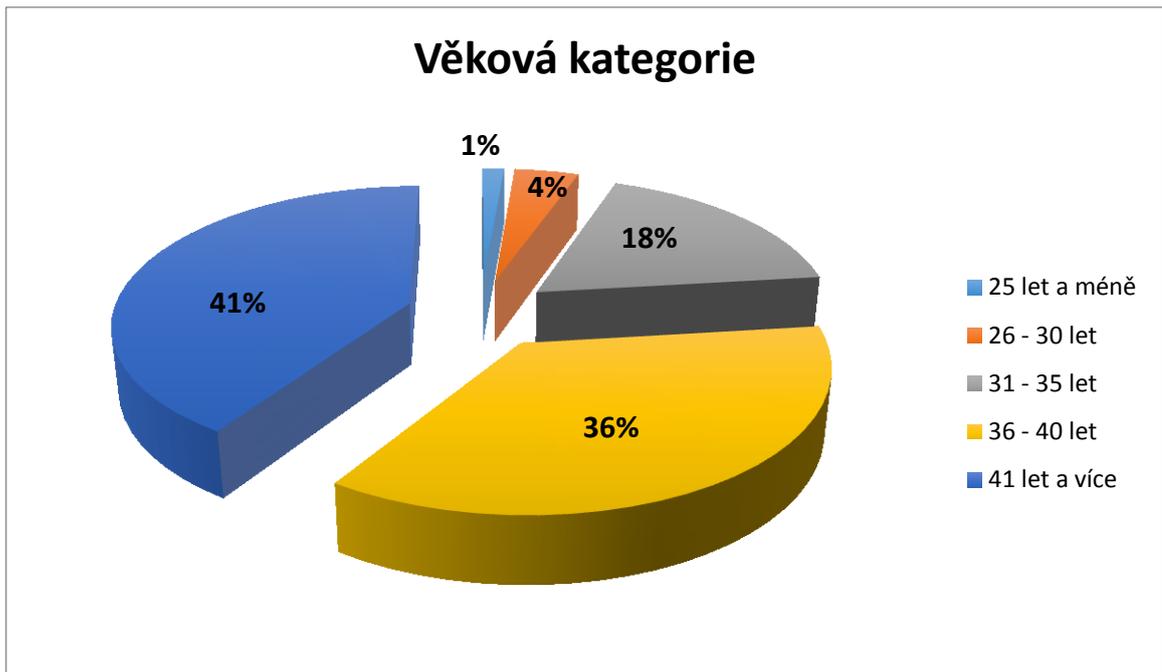
Prvním krokem bylo zkontaktování Základní školy T. G. Masaryka v Bystřici pod Hostýnem, jestli s výzkumem souhlasí. Po vzájemné dohodě jsme na základní školu přinesli dotazníky a domluvili se na termínu jejich vyzvednutí. Celkově jsme rozdali 230 dotazníků, návratnost byla 66,52 %. Z vlastního výzkumu jsme ale museli 6 dotazníků vyřadit pro nevyplněné položky. Konečný počet vyhodnocených dotazníků je 147.

Pro přehlednost uvádíme grafy složení výzkumného souboru.

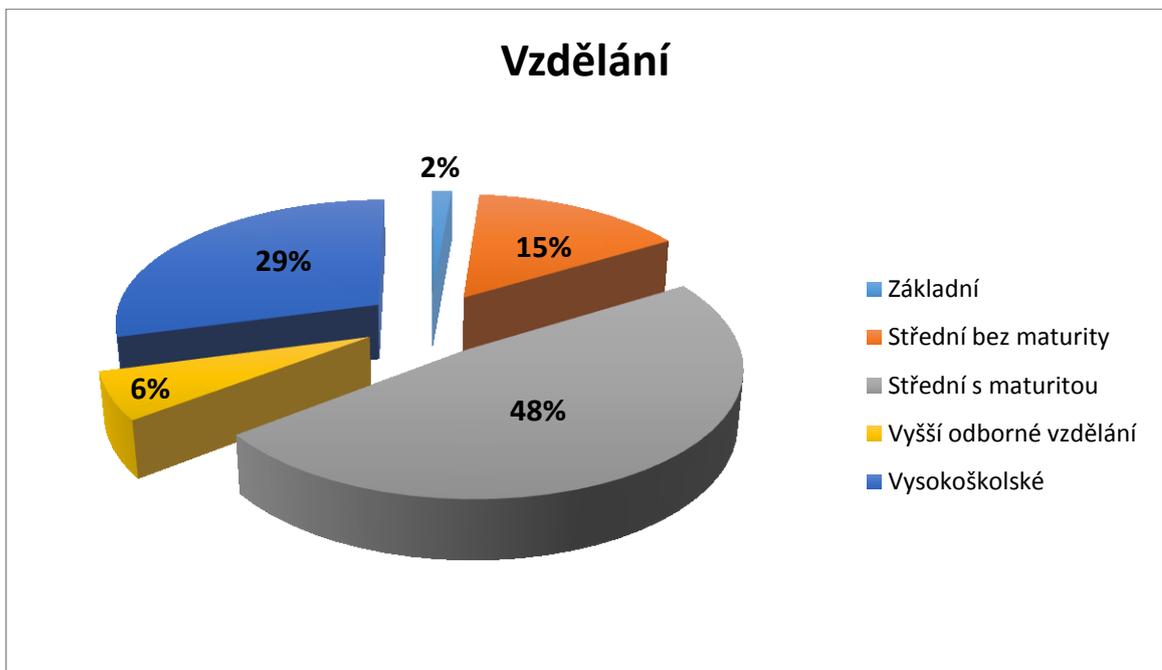
Obrázek 1 *Pohlaví respondentů*

Z grafu č. 1 můžeme vyčíst, že respondenti byli tvořeni především ženami – celkem 120, což je 82 %, a mužů byl celkový počet 27, tedy 18 %.

Obrázek 2 Věková kategorie respondentů

Z grafu č. 2 vyplývá, že nejmenší procento dotázaných tvořili rodiče mladší 25 let a méně, zatímco nejvíce dotázaných bylo ve věkové hranici 41 let a více, následně rodiče ve věku 36 – 40 let.

Obrázek 3 Nejvyšší dosažené vzdělání

Graf č. 3 nám ukazuje, že téměř polovina dotázaných 48 %, což bylo 71 respondentů, měli nejvyšší dosažené vzdělání střední s maturitou.

4.4 Použité metody při sběru dat

Vzhledem k vybranému tématu, formulovanému výzkumnému problému a cíli jsme si stanovili kvantitativně orientovaný druh výzkumu. V souvislosti s výběrem tohoto výzkumu jsme jako výzkumnou metodu zvolili dotazníkové šetření.

Dotazník (Příloha P 1) je složen ze 17 položek. Dotazník obsahuje položky uzavřené a polouzavřené.

Před realizací výzkumu byl proveden předvýzkum. Rozdali jsme dotazníky několika rodičům, abychom věděli, zda jsou položky v dotazníku formulovány srozumitelně. Výzkum probíhal v měsíci březnu.

4.5 Zpracování dat

Získané dotazníky jsme vyhodnocovali pomocí čárkovací metody a následně zpracovali. Otázky byly rozděleny do pěti tematických celků a zpracovány do tabulek. Každá tabulka obsahuje relativní (f_i) četnost odpovědí, která je vyjádřena procentuálně, a absolutní (n_i) četnost odpovědí. Každá tabulka je doplněna slovním hodnocením. Výsledky v tabulkách jsou zaokrouhleny na dvě desetinná místa.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH INTERPRETACE

Tato kapitola nás seznámí s výsledky jednotlivých položek v dotazníku. Údaje o respondentech, které byly v úvodu dotazníku, jsme uvedli v podkapitole 4.3 Výzkumný soubor.

5.1 Vyhodnocení dotazníku

Položky v dotazníku jsme si rozdělili do 5 tematických celků, které se zaměřují na jednotlivé oblasti výchovy, a to následovně:

- Položky č. 5, 6, 7 – podíl na výchově,
- Položky 8, 9, 10, 11 – způsoby stylu výchovy,
- Položky 14, 15, 17 – odměny a tresty,
- Položka 12 – trávení volné času,
- Položky 13, 16 – modelové situace.

5.1.1 Podíl na výchově

Položky v této skupině se zaměřovaly na to, jestli podíl na výchově mají partneři, prarodiče nebo je dítě vychováváno jenom jedním rodičem. Zjištěné výsledky interpretujeme v tabulce.

Položka č. 5 zjišťovala, zda se respondent podílí na výchově dítěte sám nebo s partnerem, možnosti odpovědí byly a) sám, b) s partnerem.

Položka č. 6 zjišťovala, zda si respondent myslí, že výchova jeho dítěte je ovlivňována prarodiči, možnosti odpovědí zněly a) zcela ano, b) spíše ano, c) spíše ne, d) zcela ne.

Položka č. 7 zjišťovala, jakou roli hrají prarodiče ve výchově, možnosti odpovědí byly a) prarodiče zasahují do výchovy, b) prarodiče jsou tichými pozorovateli.

	Položka č. 5		Položka č. 6		Položka č. 7	
Odpovědi	n_i	$f_i(\%)$	n_i	$f_i(\%)$	n_i	$f_i(\%)$
A)	24	16,33 %	16	10,88 %	39	26,53 %
B)	123	83,67 %	66	44,91 %	108	73,47 %
C)			52	35,37 %		
D)			13	8,84 %		

Tabulka 2 Podíl na výchově

Komentář: Z tabulky č. 2 vyplývá, že většina rodičů 123 (83,67 %) se podílí na výchově s partnerem/partnerkou, pouze 24 rodičů (16,33 %) vychovávají dítě/děti sami. Celkem 82 rodičů (55,79 %) odpovědělo, že výchovu jejich dítěte ovlivňují prarodiče, zatímco 65 rodičů (44,21 %) označilo, že prarodiče jejich výchovu neovlivňují. Na otázku, jakou roli hrají prarodiče ve výchově dětí, odpovědělo 39 rodičů (26,53 %), že zasahují do jejich výchovy a 108 rodičů (73,47 %) sdělilo, že jsou prarodiče tichými pozorovateli.

5.1.2 Způsoby výchovy

Položky v následujícím celku zjišťovaly způsob stylu výchovy. Získané informace uvádíme v tabulce.

Položka č. 8 zjišťovala, zda je rodič nakloněn výchově s určitými pravidly a nekompromisně trvá na jejich dodržování, možnosti odpovědí byly a) určitě ano, b) spíše ano, c) spíše ne, d) určitě ne.

Položka č. 9 zjišťovala, zda rodič preferuje výchovu kamarádkou a tolerantní, možnosti odpovědí byly a) určitě ano, b) spíše ano, c) spíše ne, d) určitě ne.

Položka č. 10 zjišťovala, zda rodič aplikuje nekompromisní výchovu s jasně určenými pravidly spolu s výchovou kamarádkou a tolerantní, možnosti odpovědí byly a) určitě ano, b) spíše ano, c) spíše ne, d) určitě ne.

Položka č. 11 zjišťovala, zda rodič vede se svým dítětem diskuzi a nechává mu prostor pro vlastní rozhodování, možnosti odpovědí byly a) určitě ano, b) spíše ano, c) spíše ne, d) určitě ne.

	Položka č. 8		Položka č. 9		Položka č. 10		Položka č. 11	
Odpovědi	n_i	f_i (%)	n_i	f_i (%)	n_i	f_i (%)	n_i	f_i (%)
A)	13	8,84 %	30	20,41 %	24	16,33 %	42	28,57 %
B)	110	74,83 %	102	69,39 %	98	66,66 %	95	64,63 %
C)	21	14,29 %	14	9,52 %	23	15,65 %	10	6,8 %
D)	3	2,04 %	1	0,68 %	2	1,36 %	0	0 %

Tabulka 3 Způsoby výchovy

Komentář: Z tabulky č. 3 můžeme zjistit, že většina rodičů 123 (83,67 %) je nakloněna výchově s určitými pravidly a nekompromisně trvá na jejich dodržování, pouze 24 rodičů (16,33 %) není této výchově nakloněna. Dále 132 rodičů (89,8 %) odpovědělo, že preferují výchovu kamarádskou a tolerantní, zbývajících 15 rodičů (10,2 %) neupřednostňují tento typ výchovy. Celkem 122 rodičů (82,99 %) aplikuje nekompromisní výchovu s jasně určenými pravidly spolu s výchovou kamarádskou a tolerantní, 25 rodičů (17,01 %) neaplikují tyto dva způsoby společně. Téměř všichni rodiče 137 (93,2 %) vedou se svým dítětem diskuzi a nechávají mu prostor pro vlastní rozhodování, pouze 10 rodičů (6,8 %) zvolilo možnost „spíše ne“ na tuto otázku.

5.1.3 Odměny a tresty

Položky v této kapitole se zaměřovaly na to, jaké odměny a tresty nejčastěji rodiče používají. U všech tří položek mohl rodič zvolit i více odpovědí. Zjištěné výsledky jsou interpretovány v tabulce.

Položka č. 14 zjišťovala, jakým způsobem rodič nejčastěji odměňuje své dítě, možnosti odpovědí byly a) ústní pochvala, b) sladkosti či jiné pochutiny, c) hmotné dárky (hračky), d) zážitkové dárky (výlety).

Položka č. 15 zjišťovala, jakým způsobem rodič nejčastěji řeší výchovné prohřešky u svého dítěte, možnosti odpovědí byly a) domluva, b) napomenutí, c) zákaz, d) psychický trest, e) fyzický trest, f) jiné: ..., g) kombinace více metod.

Položka č. 17 zjišťovala, jaký způsob neefektivní komunikace rodič používá při výchově svých dětí, možnosti odpovědí byly a) nepoužívám, b) zákazy, c) vydírání, d) negativní

scénáře, e) nálepkování, f) vyhrožování, g) srovnávání, h) ponižování, i) citové vydírání, j) jiné: ....

Odpovědi	Položka č. 14		Položka č. 15		Položka č. 17	
	n_i	$f_i(\%)$	n_i	$f_i(\%)$	n_i	$f_i(\%)$
A)	136	74,32 %	69	32,70 %	34	14,29 %
B)	25	13,66 %	49	23,22 %	92	38,66 %
C)	9	4,92 %	31	14,69 %	4	1,68 %
D)	13	7,10 %	1	0,48 %	33	13,87 %
E)			4	1,9 %	6	2,52 %
F)			0	0 %	26	10,92 %
G)			57	27,01 %	43	18,06 %
H)					0	0 %
I)					0	0 %
J)					0	0 %

Tabulka 4 Odměny a tresty

Komentář: Tabulka č. 4 znázorňuje, že 136 rodičů (74,32 %) nejčastěji odměňuje své dítě ústní pochvalou, následuje odměna v podobě sladkosti 25 rodičů (13,66 %), poté 13 rodičů (7,10 %) uvedlo, že volí jako odměnu hmotné dárky a poslední odměna ve formě zážitkových dárků (výletů) je uvedena u 9 respondentů (4,92 %). Nejčastější odpovědí na způsob, jakým řeší rodič nejčastěji výchovné prohřešky u svého dítěte, byla domluva 69 (32,70 %), následovala kombinace více metod 57 (27,01 %), třetí odpovědí bylo napomenutí 49 rodičů (23,22 %), následovaly zákazy 31 (14,69 %), fyzické tresty 4 (1,9 %) a pouze jednou byla zvolena možnost ve formě psychického trestu (0,48 %). Na otázku, jaký způsob neefektivní komunikace nejčastěji rodiče při výchově svých dětí používají, byly zvoleny odpovědi v následujícím pořadí - zákazy 92 (38,66 %), srovnávání 43 (18,06 %), negativní scénáře 33 (13,87 %), vyhrožování 26 (10,92 %), nálepkování 6 (2,52 %), vydírání 4 (1,68 %), možnosti ponižování a citové vydírání nebyly označeny ani jednou. Pouze 34 rodičů (14,92 %) uvedlo, že způsoby neefektivní komunikace nepoužívají.

5.1.4 Trávení volného času

Položka v následující skupině se zaměřovala na to, jakým způsobem tráví rodiče nejčastěji volný čas s jejich dětmi. Respondenti mohli zvolit i více možností odpovědi.

Položka č. 12 zjišťovala, jak nejčastěji tráví rodiče svůj volný čas s dětmi, možnosti odpovědi byly a) příprava do školy, b) hry, c) sportovní aktivity, d) kulturní aktivity (kino, dětská centra, ...), e) jiné.

	Položka č. 12	
Odpovědi	n_i	$f_i(\%)$
A)	123	28,81 %
B)	103	24,12 %
C)	104	24,36 %
D)	65	15,22 %
E)	32	7,49 %

Tabulka 5 Trávení volného času

Komentář: Z tabulky č. 5 můžeme konstatovat, že jako nejčastější způsob trávení volného času zvolili rodiče přípravu do školy 123 (28,81 %), následovaly sportovní aktivity 104 (24,36 %), hry 103 (24,12 %), kulturní aktivity 65 (15,22 %) a 32 rodičů (7,49 %) zvolilo možnost „jiné“, kde uváděli aktivity jako vycházky, výlety, práce na zahradě, čtení knih, vyrábění a tvoření, pečení, návštěvy, zpěv, tanec.

5.1.5 Modelové situace

Poslední položky v dotazníku se zabývaly modelovými situacemi. Byly uvedeny 2 situace a rodiče měli vybrat z možností odpovědi, jak jednotlivé situace shledávají oni sami.

Položka č. 13 zjišťovala, zda je chování matky v modelové situaci správné nebo nevhodné (viz Příloha Dotazník), možnosti odpovědi byly a) zcela správné, b) spíše správné, c) spíše nevhodné, d) zcela nevhodné.

Položka č. 16 zjišťovala, zda je reakce otce v modelové situaci správná nebo nepřiměřená (viz Příloha Dotazník), možnosti odpovědi byly a) zcela správná, b) spíše správná, c) spíše nepřiměřená, d) zcela nepřiměřená.

	Položka č. 13		Položka č. 16	
Odpovědi	n_i	$f_i(\%)$	n_i	$f_i(\%)$
A)	71	48,30 %	18	12,24 %
B)	64	43,54 %	40	27,21 %
C)	12	8,16 %	70	47,63 %
D)	0	0 %	19	12,92 %

Tabulka 6 Modelové situace

Komentář: Na položku č. 13 odpověděli téměř všichni rodiče 135 (91,84 %), že jednání matky považují za správné, jen 12 rodičů (8,16 %) označilo jednání za nevhodné. U otázky č. 16 zvolilo reakci otce jako správnou 58 rodičů (39,45 %), zatímco 89 rodičů (60,55 %) ji označilo jako nepřiměřenou.

5.2 Shrnutí výzkumu

Výzkum, který jsme prováděli mezi rodiči, měl odpovědět na následující výzkumné otázky:

1. Jaké jsou nejčastěji aplikovány způsoby stylů výchovy v rodinách?

Tuto výzkumnou otázku jsme zjišťovali prostřednictvím dotazníkových položek č. 8, 9, 10, 11. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že 83,67 % rodičů má stanoveno určité pravidla ve výchově a nekompromisně trvají na jejich dodržování. Poté 89,8 % rodičů preferují výchovu, která je kamarádská a tolerantní. Z toho následně plyne, že velké procento rodičů 82,99 % využívá výchovu, jež je nekompromisní s jasně vytyčenými pravidly spolu s výchovou kamarádskou a tolerantní. 93,2 % rodičů vede se svým dítětem diskuzi a nechávají mu prostor pro vlastní rozhodování.

2. Jaký podíl na výchově zastupují partneři a prarodiče?

Tuto výzkumnou otázku jsme zjišťovali z dotazníkových položek č. 5, 6, 7. Partner/partnerka se podílí na výchově u většiny respondentů 83,67 %, pouhých 16,33 % rodičů vychovává své dítě/děti sami bez partnera. Výchova u 55,79 % rodičů je ovlivněna prarodiči, u 44,21 % dotázaných prarodiče jejich výchovu neovlivňují. U

73,47 % rodičů jsou prarodiče tichými pozorovateli, zatímco u 26,53 % respondentů prarodiče zasahují přímo do jejich výchovy.

3. Jakým způsobem tráví nejčastěji rodiče s dětmi volný čas?

Tuto výzkumnou otázku jsme zjišťovali prostřednictvím dotazníkové otázky č. 12. Nejčastějším způsobem, jakým rodiče tráví volný čas se svým dítětem, byla zvolena příprava do školy 28,81 %. Druhou odpovědí, která byla zvolena nejčastěji, byly sportovní aktivity 24,36 %, třetí nejčastější byla možnost kulturních aktivit 15,22 %. Mezi další aktivity patřily vycházky, výlety, práce na zahradě, čtení knih, vyrábění a tvoření, pečení, návštěvy, zpěv, tanec, tyto aktivity rodiče doplňovali u možnosti „jiné“ 7,49 %.

4. Jaké jsou nejčastěji používané metody odměn a trestů?

Tuto výzkumnou otázku jsme zjišťovali pomocí dotazníkových položek č. 14, 15, 17. Dítě je nejčastěji odměňováno formou ústní pochvaly 74,32 %, sladkosti zvolilo 13,66 % rodičů. Hmotné dárky dává svým dětem 7,1 % rodičů a odměna v podobě zážitkových dáreků byla uvedena u 4,92 % rodičů.

Nejčastějším způsobem, jakým rodiče volí výchovné prohřešky u svého dítěte, byla zvolena domluva 32,7 %, poté rodiče odpověděli, že kombinují více metod trestů 27,01 %. Formu trestu jako napomenutí volí 23,22 % rodičů, dalším trestem byly zákazy 14,69 %. Fyzicky trestá 1,9 % rodičů a pouze jeden rodič 0,48 % používá psychické tresty.

ZÁVĚR

Na začátku života je každý člověk v roli vychovávaného, postupně se dostává do role vychovatele. Tato role vychovávaného nám zůstává celý život, neboť nás nevychoává pouze rodina, ale i celá společnost. Každá rodina má svůj výchovný styl.

Do první poloviny 20. století převažovala výchova autoritativní s převahou tělesných trestů, v současnosti převládá výchova liberální.

Nalézt správnou výchovnou míru není snadné. Každé dítě je individuální osobnost s jinými povahovými rysy, temperamentem, dovednostmi. Záleží pouze na rodičích, kolik svého času a úsilí jsou schopni věnovat svým dětem, aby z nich vyrostli slušní lidé.

Tato práce měla hlavní cíl zjistit, jestli jsou rozdíly ve výchovných stylech v jednotlivých rodinách u žáků prvního stupně základní školy. Usuzuji, že tento cíl byl naplněn.

Ze získaných výsledků vyplynulo, že na této škole jsou nejvíce zastoupeni rodiče, kteří vedou se svým dítětem diskuzi a nechávají dětem prostor pro jejich rozhodování. Zároveň se ve velké míře objevují rodiče, kteří kombinují prvky nekompromisní výchovy s jasně určenými pravidly spolu s výchovou kamarádkou a tolerantní. Převážná část dětí na této škole je vychovávána oběma rodiči. Polovina dotázaných uvedla, že výchovu jejich dětí ovlivňují prarodiče. Rodiče tráví volný čas s dítětem při přípravě do školy, dále prostřednictvím sportovních a kulturních aktivit. Děti jsou ve větší míře odměňovány formou ústní pochvaly. Jako trest preferují rodiče nejčastěji domluvu, napomenutí, zákazy nebo kombinaci více metod trestů.

S výsledky práce jsem spokojena, získala jsem zajímavé informace v této oblasti. Jsem ráda, že rodiče neřeší prohřešky svých dětí fyzickými nebo psychickými tresty.

Se získanými informacemi se může i nadále pracovat a rozšiřovat je.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BINAROVÁ, Ivana, 2001. *Partnerství, sexualita a rodina*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0138-X.
- [2] ČÁBALOVÁ, Dagmar, 2011. *Pedagogika*. Praha: Grada. *Pedagogika*. ISBN 978-80-247-2993-0.
- [3] ČÁP, Jan, 1997. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7066-534-3.
- [4] ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ, 2001. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-463-X.
- [5] DARLING, Nancy and Laurence STEINBERG, 1993. *Parenting style as kontext An integrative model*. *Psychological Bulletin*. 93(113), 482 - 496.
- [6] DUNOVSKÝ, Jiří, 1986. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum. ISBN 08-040-86.
- [7] FONTANA, David, 2003. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 8071786268.
- [8] GILLERNOVÁ Ilona a Václav MERTIN, 2003. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-799-X.
- [9] GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA, 2003. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0415-3.
- [10] HELUS, Zdeněk, 2004. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-888-0.
- [11] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [12] KOHOUTEK, Rudolf, 1996. *Základy pedagogické psychologie*. Brno: CERM. ISBN 80-85867-94-X.
- [13] KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-807-3673-833.
- [14] KREJZLÍK, Ivan, 1982. *Ilustrovaný encyklopedický slovník*. Praha: Academia. ISBN 21-105-82.

- [15] LACINOVÁ, Lenka a Petra ŠKRDLÍKOVÁ, 2008. *Dost dobří rodiče anebo Drobné chyby ve výchově dovoleny*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-442-7.
- [16] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍROVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1284-0.
- [17] MÁCHOVÁ, Jiřina, 1974. *Duševní hygiena rodinného života*. Praha: Avicenum.
- [18] MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH, 2002. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0332-7.
- [19] MATĚJČEK, Zdeněk, 2007. *Po dobrém nebo po zlém?*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-486-9.
- [20] MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství. Vyd. 3. ISBN 80-86429-19-9.
- [21] MERTIN, Václav, 2011. *Výchovné maličkosti: průvodce výchovou dítěte do 12 let*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-857-9.
- [22] MOŽNÝ, Ivo, 1990. *Moderní rodina*. Brno: Blok. ISBN 80-7029-018-8.
- [23] PRCHAL, Josef, 1988. *Vychováváme děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Vyd. 2.
- [24] PROCHÁZKA, Roman et al., 2014. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4451-3.
- [25] PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a Jiří MAREŠ, 2013. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.
- [26] RABUŠICOVÁ, Milada a Ladislav RABUŠIC, 2001. České výchovné hodnoty: tradiční nebo moderní. *Sociální studia*. Roč. 2001, č. 6, s. 127-148.
- [27] ŘEZÁČ, Jaroslav, 1998. *Sociální psychologie*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-48-6.
- [28] SHARRY, John, 2006. *Řešíme problémy s výchovou dětí a dospívajících*. Brno: Computer Press, a. s. ISBN 80-251-1295-0.
- [29] STŘELEČEK, Stanislav et al., 1992. *Kapitoly z rodinné výchovy*. Praha: Fortuna. ISBN 80-885298-84-8.
- [30] STŘELEČEK, Stanislav, 2005. *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-2103-687-7.

-
- [31] SVOBODOVÁ, Jarmila a Bohumíra ŠMAHELOVÁ, 2007. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno: MSD. ISBN 978-80-86633-81-7.
- [32] VÁGNEROVÁ, Marie, 2005. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0956-8.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Pohlaví respondentů	32
Obrázek 2: Věková kategorie respondentů	33
Obrázek 3: Nejvyšší dosažené vzdělání	33

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Model devíti polí způsobu výchovy	24
Tabulka 2: Podíl na výchově	36
Tabulka 3: Způsoby výchovy	37
Tabulka 4: Odměny a tresty	38
Tabulka 5: Trávení volného času	39
Tabulka 6: Modelové situace	40

SEZNAM PŘÍLOH

P I Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Maria Jakoubková a jsem studentkou Fakulty humanitních studií na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Tématem mé bakalářské práce je "Analýza výchovných stylů v současné rodině." Chtěla bych Vás touto cestou poprosit o pár minut Vašeho času. Anonymita odpovědí je zaručena. Děkuji za Váš čas a pečlivé vyplnění dotazníku.

1. Zvolte pohlaví:

- a) Žena
- b) Muž

2. Vyberte Vaši věkovou kategorii:

- a) 25 let a méně
- b) 26 – 30
- c) 31 – 35
- d) 36 – 40
- e) 41 a více

3. Zakroužkujte Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) Základní
- b) Střední bez maturity
- c) Střední s maturitou
- d) Vyšší odborné vzdělání
- e) Vysokoškolské

4. Označte počet Vámi vychovávaných dětí:

- a) 1
- b) 2 a více

5. Podílíte se na výchově Vašeho dítěte (dětí):

- a) Sama/sám
- b) S partnerem/partnerkou

6. Myslíte si, že výchovu Vašeho dítěte (dětí) ovlivňují jeho prarodiče?

- a) Zcela ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Zcela ne

7. Jakou roli hrají Vaši prarodiče ve výchově?

- a) Zasahují do Vaší výchovy
- b) Jsou tichými pozorovateli

8. Jste nakloněn/a výchově s určitými pravidly a nekompromisně trváte na jejich dodržování?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

9. Preferujete výchovu kamarádkou a tolerantní?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

10. Aplikujete nekompromisní výchovu s jasně určenými pravidly spolu s výchovou kamarádkou a tolerantní?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

11. Vedete se svým dítětem diskuzi a necháváte mu prostor pro vlastní rozhodování?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

12. Vyberte (i více možností), jak konkrétně nejčastěji trávíte Váš volný čas s Vaším dítětem (dětmi):

- a) Příprava do školy
- b) Hry
- c) Sportovní aktivity
- d) Kulturní aktivity (kino, dětská centra,..)
- e) Jiné:

13. Modelová situace: Dítě se chce odpoledne dívat na detektivní příběh v televizi. Matka TV vypne se slovy, že to není pro něj vhodný pořad. Jednání matky je v této situaci dle Vás:

- a) Zcela správné
- b) Spíše správné
- c) Spíše nevhodné
- d) Zcela nevhodné

14. Zvolte, jakým způsobem nejčastěji odměňujete Vaše dítě (dětí):

- a) Ústní pochvala
- b) Sladkosti či jiné pochutiny
- c) Hmotné dárky (hračky)
- d) Zážitkové dárky (výlety)

15. Zvolte, jakým způsobem řešíte nejčastěji výchovné prohřešky u svého dítěte (dětí):

- a) Domluva
- b) Napomenutí
- c) Zákaz
- d) Psychický trest (např. ignorace)
- e) Fyzický trest
- f) Jiné: .....
- g) Kombinace více metod

16. Modelová situace: Rodina je na výletě se svými syny 5 a 7 let. Chlapci se vzájemně pošťuchují a starší bratr strčí do mladšího, ten upadne, uhoří se do hlavy a hlasitě brečí. Otec dá ihned staršímu chlapci pohlavek se slovy „Chceš mu rozbít hlavu, vždyť je to tvůj bratr!“.

Reakci otce považují:

- a) Zcela správná
- b) Spíše správná
- c) Spíše nepřiměřená
- d) Zcela nepřiměřená

17. Jaké způsoby neefektivní komunikace nejčastěji při výchově svých dětí používáte? Možno více odpovědí.

- a) Nepoužívám
- b) Zákazy
- c) Vydírání
- d) Negativní scénáře
- e) Nálepkování
- f) Vyhrožování
- g) Srovnávání
- h) Ponižování
- i) Citové vydírání
- j) Jiné:

